

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-22>

УДК 336.7

JEL classification: E51, G20, G21

ГАРКУША Юлія

Одеський національний економічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4584-830X>

e-mail: yulyaharkusha@gmail.com

АГРАРНІ РОЗПИСКИ ТА НОТИ ЯК НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ

У статті досліджено теоретичні та організаційні основи застосування аграрних розписок та аграрних нот у процесі залучення фінансування аграрними підприємствами. Вказано сутність аграрних нот та аграрних розписок, досліджено їх види. Виділено та охарактеризовано моделі застосування аграрних розписок у банківській практиці. Визначено основні переваги застосування аграрних розписок для банків та представників аграрного бізнесу. Проаналізовано динаміку кількості та вартості аграрних розписок в Україні. Також у дослідженні виокремлено етапи застосування аграрних нот у процесі залучення банківського кредиту. Вказані характерні відмінності аграрних нот та аграрних розписок. За результатами проведеного дослідження визначено перспективи застосування аграрних розписок та нот як інструментів залучення фінансування вітчизняними аграрними підприємствами та надані рекомендації щодо спрощення доступу агробізнесу до фінансових ресурсів.

Ключові слова: аграрна нота, аграрна розписка, фінансування, кредит, аграрне підприємство

HARKUSHA Yuliya

Odesa National Economic University

AGRICULTURAL RECEIPTS AND NOTES AS NEW INSTRUMENTS ATTRACTING FINANCING

The article examines the theoretical and organizational foundations of the use of agrarian notes and agrarian receipts in the process of attracting financing by domestic agricultural enterprises. The essence of agrarian notes and agrarian receipts and their types are indicated. It is noted that agrarian receipts, in accordance with the legislation, are divided into commodity receipts, which oblige the debtor to deliver products within the appropriate time frames, and financial receipts, which provide for the mandatory payment of the agreed amount of money. Models of the use of agrarian receipts in banking practice are highlighted. The advantages of using agrarian receipts for banks and representatives of agrarian business are determined. It is indicated that the use of agrarian receipts can reduce risks for the creditor. The dynamics of the number and cost of agrarian receipts in Ukraine are analyzed. The study also identifies the stages of the use of agrarian notes. The characteristic differences between an agrarian receipt and an agrarian note are indicated. It is noted that the key difference between an agricultural note and an agricultural receipt is that an agricultural note is a financial instrument in the form of a security that has expanded circulation and collateral capabilities, while an agricultural receipt is a specialized collateral document aimed at providing financing for agricultural producers secured by future products. The results of the study identify the prospects for the use of these instruments for attracting financing by agricultural enterprises and provide recommendations for simplifying agribusiness access to financial resources. It is indicated that the effective functioning of these instruments will create additional conditions for attracting more flexible and affordable credit resources, which will contribute to increasing competitiveness and effective development of the domestic agricultural sector.

Keywords: agrarian note, agrarian receipt, financing, credit, agricultural enterprise

Стаття надійшла до редакції / Received 30.01.2026

Прийнята до друку / Accepted 04.03.2026

Опубліковано / Published 31.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Гаркуша Юлія

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток сільськогосподарського виробництва є важливим фактором економічного зростання та являється базовим сектором народного господарства, створюючи суттєву частку ВВП країни. Для ефективної діяльності аграрного бізнесу необхідною умовою є постійний доступ до фінансових ресурсів, основним джерелом поповнення яких є банківський кредит. Кредитування аграрних підприємств, особливо представників малого та середнього бізнесу, є досить ризикованим з причин недостатньої дохідності, невисокої віддачі на вкладений капітал і, часто, низької ліквідності майна. Банківське кредитування забезпечує безперервність виготовлення продукції, розвиток, модернізацію виробництва, оновлення основних засобів тощо. Не зважаючи на складні умови вітчизняні банки продовжують співпрацювати з аграріями, створюють спеціальні пропозиції, беруть участь у держаних програмах пільгового фінансування малого та середнього бізнесу, пропонують нові можливості у процесі банківського обслуговування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню банківського кредитування представників аграрного бізнесу присвячена досить значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Зокрема, теоретичні та практичні аспекти кредитування агропідприємств вивчають такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Д.А. Артеменко,

Л.Л. Вольська, А.М. Ісаян, В.Г. Сословський, І.О. Томашук, Л.Д. Тулуш. Механізму використання аграрних розписок у процесі банківського кредитування присвячені дослідження таких науковців як В.М. Єрмоленко [1], А.В. Печенюк [2] та ін. Важливість постійного доступу представників аграрного бізнесу до фінансових ресурсів, особливо в умовах дії воєнного стану, актуалізує дослідження в даному напрямку.

ВИДЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених фінансуванню аграрних підприємств, у наукових працях недостатньо уваги приділено вивченню альтернативних методів залучення банківських кредитів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та організаційних основ застосування аграрних розписок та аграрних нот у процесі залучення фінансування аграрними підприємствами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Достатній рівень фінансування та доступність кредитних ресурсів для підприємств АПК є ключовими передумовами розвитку, стабільності вітчизняного продовольчого ринку та зміцнення експортного потенціалу країни. Потреба в альтернативних інструментах фінансового забезпечення актуалізує пошук нових підходів до фінансування, що враховують специфіку сільськогосподарського виробництва. Одними із таких інструментів є аграрні розписки та аграрні ноти, використання яких є особливо важливим у міжсезоння, коли рослинницькі господарства відчують гостру потребу у додаткових фінансових ресурсів під час проведення посівних робіт [1, с. 50; 2].

Відповідно до чинного законодавства аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах» [3].

Аграрні розписки відповідно до законодавства поділяються на товарні (ТАР), що зобов'язують боржника здійснити поставку продукції у відповідні строки та фінансові (ФАР), які передбачають обов'язкову сплату погодженої грошової суми. Банки працюють з фінансовими аграрними розписками [3].

Бізнес-моделі використання аграрних розписок у банківській практиці залежить від особливостей роботи банку та його внутрішніх процесів, найпоширеніші з них зображені на рис. 1.

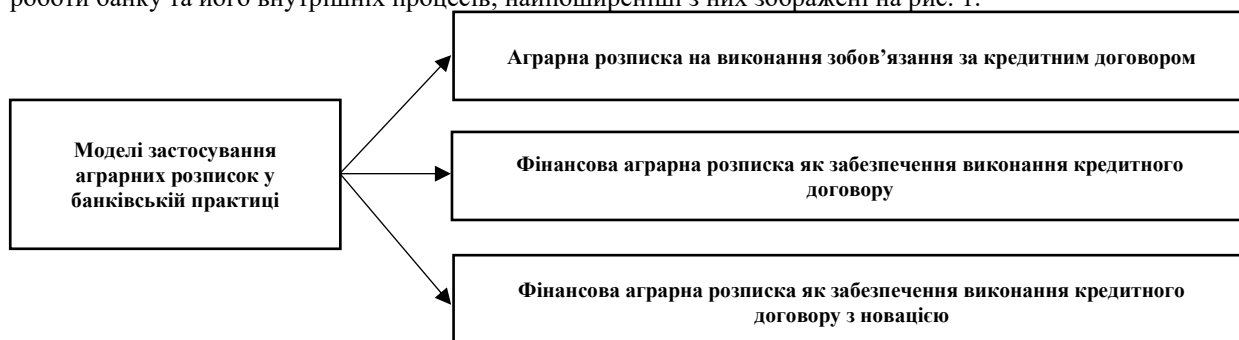

Рис. 1 Моделі застосування аграрних розписок у банківській практиці

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [4]

У випадку застосування аграрної розписки на виконання зобов'язання за кредитним договором, відносини між кредитором і позичальником регулюються кредитним договором та ФАР. Сума зобов'язання за аграрною розпискою рівна сумі за кредитним договором, при цьому ФАР обліковується як актив на балансі. Після збору урожаю боржник виконує зобов'язання за ФАР, банк автоматично зараховує виконання кредитного договору в частині, що дорівнює сумі боргу за аграрною розпискою, робить надпис на ній «виконано» та повертає позичальнику.

Використання фінансової аграрної розписки як забезпечення виконання кредитного договору передбачає регулювання відносин між банком та агропідприємством кредитним договором та ФАР, яка видається на забезпечення виконання за кредитним договором. Сума забезпечення за ФАР зазвичай дорівнює або більша суми зобов'язання за кредитним договором. Різницю між сумою позики і ФАР банк повертає після виконання зобов'язання. Слід додати, ФАР обліковується на позабалансовому рахунку як застава.

Модель, відповідно до якої фінансова аграрна розписка використовується у якості забезпечення виконання кредитного договору з новацією передбачає у разі невиконання боржником зобов'язання, застосування банком новації. В цьому випадку відбувається переведення банківською установою аграрної розписки з позабалансового рахунку на баланс, повернення різниці між зобов'язаннями та розпискою за

договором та початком процедури позасудового виконання, після завершення якої, кредитор зобов'язаний забезпечити повернення оригіналу аграрної розписки боржнику [3].

До переваг застосування аграрних розписок у банківській практиці слід віднести:

- підвищення рівня забезпечення виконання кредитного договору;
- швидка і прозора процедура повернення заборгованості через механізм позасудового примусового виконання;
- застосування в різних бізнес-моделях, що полегшує прийняття рішень щодо кредитування і управління активами, в тому числі проблемними кредитами;
- відкритий реєстр невиконаних аграрних розписок, що дає можливість перевірити кредитну історію агропідприємства і обтяження поточної застави ще на етапі прийняття рішення щодо надання кредиту [4].

Завдяки такому інструменту фінансування аграрії набувають досвіду співпраці з банківськими та фінансовими установами, залучаючи позики у вигляді кредиту або кредитної лінії, використовуючи майбутній врожай у якості застави. До основних переваг застосування аграрних розписок у процесі залучення додаткових фінансових ресурсів агровиробниками належать:

- можливість використання майбутнього врожаю у якості застави;
- швидкість оформлення. Прийняття рішення банком щодо кредитування позичальника зазвичай займає від 3 до 7 днів.
- доступ до міжнародного фінансування (можливість емітувати аграрні розписки в іноземній валюті);
- у процесі співпраці з банком відбувається формування позитивної кредитної історії підприємства.

В Україні вже є досвід використання аграрних розписок з метою полегшення доступу до фінансування малого та середнього бізнесу. Динаміка кількості та вартості аграрних розписок за період 2015-2025 рр. зображена на рис. 2.

Рис. 2 Динаміка кількості та вартості аграрних розписок в Україні за період 2015-2025 рр., шт., млн грн
Джерело: систематизовано автором за матеріалами [4]

За період дослідження спостерігається зростання кількості аграрних розписок у процесі фінансування з 2015 до 2020 рр. (рис. 2). Зокрема, якщо у 2015 р. кількість розписок налічувала всього 8 шт. на суму 27 млн грн, то у 2020 р. їх кількість становила вже 13398 шт., емітованих на суму 2880 млн грн. Світова пандемія та повномасштабне вторгнення негативно вплинуло на статистику використання аграрних розписок в Україні. Тож станом на 2024 р. підприємствами, які займаються веденням сільського господарства, було видано 6671 аграрних розписок на суму 955 млн грн.

З метою удосконалення фінансування аграрних підприємств з 1 січня 2025 р. в Україні введено в дію новий інструмент фінансування агробізнесу – аграрні ноти – неемісійний електронний цінний папір, який посвідчує безумовне зобов'язання агровиробника здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити кошти інвестору [5]. Особливо це актуально для представників малого та середнього бізнесу, які не мають вільної землі чи нерухомості, однак можуть забезпечити погашення зобов'язань у формі виготовленої продукції.

Такі нововведення для аграрного бізнесу розширюють можливості доступу до фінансування без класичних банківських гарантій та є досить важливим в умовах воєнних ризиків, зважаючи на які банки децю з обережністю надають кредити сільськогосподарським підприємствам. Зокрема для підприємств-

постачальників засобів захисту рослин, пального та техніки даний інструмент створює додаткові можливості співпраці з аграрними підприємствами на перспективу майбутнього врожаю. Для інвесторів, в тому числі банків – аграрна нота є прозорим і врегульованим цінним папером із фіксованими умовами, зареєстрованим у державному реєстрі [6].

Етапи застосування аграрної ноти у банківській практиці у процесі фінансування агропідприємств зображені на рис. 3.

Рис. 3 Етапи застосування аграрної ноти

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [6; 7]

Застосування аграрної ноти в банківській діяльності – це комплексний процес, що включає ґрунтовний аналіз позичальника, електронне оформлення цінного паперу та подальше погашення. Завдяки даному інструменту банки можуть розширювати обсяги кредитування аграрних підприємств, мінімізуючи ризики виникнення проблемної заборгованості.

Характерні відмінності аграрних нот і аграрних розписок зображені у табл. 1.

Таблиця 1

Характерні відмінності аграрних нот і аграрних розписок

Ознака	Аграрна розписка	Аграрна нота
Сутність	Товаророзпорядний документ	Цінний папір
Форма	Паперова з нотаріальним посвідченням	Електронна
Предмет застави	Майбутній врожай	Майбутня с/г продукція, в тому числі тваринного походження. Додатково – інші види забезпечення зобов'язань
Облік	Реєстр аграрних розписок, відсутність можливості торгівлі серед значного кола осіб та обліку за межами України для нерезидентів	Депозитарна система, забезпечена можливістю обігу на організованих ринках капіталу та обліку за межами України для нерезидентів
Можливість використати як заставу	Може бути предметом застави лише фінансова аграрна розписка	Може бути предметом застави
Стягнення	Виконавчий напис нотаріуса, оформлений в паперовому вигляді, передається на виконання	Спеціальна виписка з Реєстру аграрних нот в електронній формі передається в Реєстр виконавчих документів.

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [3; 6; 7]

Отже, ключовою відмінністю аграрної ноти від аграрної розписки є те, що аграрна нота – це фінансовий інструмент у формі цінного паперу, який має розширені можливості обігу та забезпечення, тоді як аграрна розписка є спеціалізованим документом заставного характеру, спрямованим на забезпечення фінансування сільськогосподарських товаровиробників під заставу майбутньої продукції. Впровадження аграрних нот – логічне продовження стратегії розвитку сучасних, зручних та ефективних фінансових рішень для агросектору України. Однак, для забезпечення ефективного функціонування аграрних розписок та нот необхідним є вдосконалення законодавчих та нормативно-правових актів і гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами, що сприятиме залученню інвестицій та розвитку фінансових інструментів. Слід додати, що у Стратегії розвитку фінансового сектору, розробленою Національним Банком України, в контексті впровадження нових видів та вдосконалення наявних фінансових інструментів передбачено також впровадження електронних аграрних розписок [8].

На сьогодні в Україні з аграрними розписками поки що працюють декілька банків, серед яких АТ «ПУМБ», АТ «ОТП Банк», АТ «АГРОПРОСПЕРІС БАНК». В цілому на банківський сектор у 2024 р. припадає близько 16% аграрних розписок з усіх оформлених в Україні. Слід додати, що АТ «АГРОПРОСПЕРІС БАНК» став першим вітчизняним банком, який профінансував сільськогосподарського виробника під аграрну ноту.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, аграрні розписки та ноти є перспективними інструментами залучення банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами, особливо представниками малого та середнього бізнесу. Дослідження вітчизняної практики застосування аграрних розписок свідчить про їх здатність знижувати ризики для кредиторів та створювати додаткові можливості для залучення фінансування агропідприємств. В умовах обмеження доступу до класичних видів фінансування, аграрні розписки та аграрні ноти виступають важливим механізмом кредитного забезпечення. Однак для широкого впровадження цього інструменту в Україні необхідно подолати низку існуючих проблем, пов'язаних з удосконаленням законодавства, впровадженням механізмів державної підтримки, зокрема через надання субсидій, пільгових кредитів, а також через механізм часткового покриття ризиків та розвитку системи гарантування ризиків для фінансових установ. Натомість ефективне функціонування даних інструментів створить додаткові умови залучення більш гнучких і доступних кредитних ресурсів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та ефективному розвитку вітчизняного аграрного сектору в умовах нестабільності та в період післявоєнного відновлення.

Література

1. Єрмоленко В.М. Аграрні розписки як аграрно-правова категорія. *Forum Prava*, 2024. 78(1). 49-57. URL: https://forumprava.pp.ua/files/049-057-2024-1-FP-Yermolenko_7.pdf
2. Печенюк А.В. Аграрні розписки як альтернативний інструмент кредитування сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка і суспільство*. 2021. №25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/231/221>
3. Про аграрні розписки : закон України від 6.12.2012 р. № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
4. Офіційний сайт Аграрних реєстрів. URL: <https://agroregisters.com.ua>
5. Про аграрні ноти : закон України від 22.02.2024 р. №3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>
6. Аграрні ноти: як працює новий інструмент для залучення інвестицій в агробізнес? URL: <https://bdf.gov.ua/ahramni-noty-iak-pratsiuie-novyy-instrument-dlia-zaluchennia-investytsiy-v-ahrobiznes/>
7. Офіційний сайт Національного депозитарію України. URL: <https://www.csd.ua/agramni-noty/>
8. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=14

References

1. Iermolenko V.M. (2024) Agrarian receipts as an agrarian-legal category. *Forum Prava*, vol. 78(1), pp. 49-57.
2. Pecheniuk A.V. (2021) Agrarian receipts as an alternative tool for lending to agricultural producers. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 25, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/231/221>
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine «On agricultural receipts», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>
4. Official site of Agrarian Registers, available at: <https://agroregisters.com.ua>
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024), The Law of Ukraine «On agricultural notes», available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>
6. Agrarian notes: how does the new tool for attracting investment in agribusiness work?, available at: <https://bdf.gov.ua/ahramni-noty-iak-pratsiuie-novyy-instrument-dlia-zaluchennia-investytsiy-v-ahrobiznes/>
7. Official site of the National Depository of Ukraine, available at: <https://www.csd.ua/agramni-noty/>
8. Стратегія розвитку фінансового сектору України, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=14